

Tâm Tình Tây Bắc Seattle Tháng 7-2014

DENDROBIUM AURICULATUM

Hàng ngày mỗi sáng khi ra sân trước nhật tờ Seattle Times vào, trước tiên là tôi phải giở trang đầu ra xem những tin tức quan trọng nóng hổi xảy ra trong nước Mỹ và trên thế giới, nhưng ngày Chủ Nhật thì lại khác, tôi phải đọc trước hai tờ phụ trang mỗi tuần chỉ có một lần là tờ Parade và tờ Pacific Northwest. Trong tờ Pacific Northwest luôn luôn có những mục viết về những sinh hoạt đặc biệt như thể dục thể thao, rượu vang, những món ăn món uống ngon lạ và nhà cửa vườn tược của cư dân vùng này.

Có một Chủ Nhật tôi vừa giở tờ này ra thì thấy ảnh một cái nhà quen thuộc, mới nhìn là tôi biết ngay đó là cái nhà trong xóm của tôi. Cái nhà này không thể nào lẫn lộn với một cái nhà nào khác, cũng có thể nói là không thể nào lẫn lộn với một cái nhà nào khác trên toàn nước Mỹ được. Nhà này nhỏ bình thường như những căn nhà khác ở cùng dãy, cùng đường. Nhưng nổi bật hẳn lên vì lối kiến trúc khác lạ, rập theo kiểu cổ điển của Điện Cẩm Linh (Kremlin) ở nước Nga với những cái vòm, cái tháp, những cây cột được khắc hình hoa lá, những câu viết tiếng Nga và với nhiều màu sơn khác nhau trên nóc, trên cửa lớn, cửa sổ, cổng ra vào, ban công và bốn bức tường, mái nhà cũng làm những viên ngói màu xanh lá cây đậm và màu đỏ đậm. Còn khu vườn từ những cây cao, đến những khóm cây từ nhỏ đến lớn được tỉa gọn gàng, những bụi hoa đủ màu đủ sắc được lựa chọn, được trồng một cách cẩn thận kỹ lưỡng theo màu, theo chiều cao, chiều rộng. Những thứ ấy làm cho quanh năm căn nhà và khu vườn trông như một bức tranh vẽ hay nói đúng hơn là một mô hình.

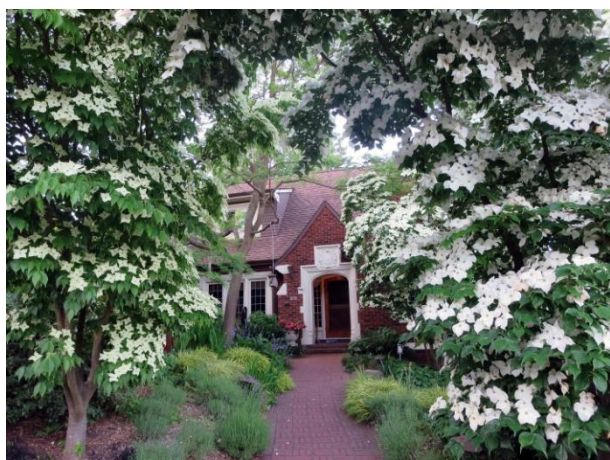
Theo bài báo này thì căn nhà có bề ngoài kỳ lạ nhưng rất xinh xắn này do một ông trung niên làm chủ, ông này bỏ ra gần mười năm để “sơn son thếp vàng, tô hồng chuốt lục” cho nhà và chọn lựa những loại cây và những loại hoa có màu sắc cho hoà hợp với màu sơn của căn nhà. Những màu cam, màu huyết dụ, màu vàng đất cho hoa, còn màu xám nhạt, màu xanh nhạt, màu đỏ rượu chát, màu xanh thật đậm thì cho cây và lá. Nhà và vườn đủ màu đủ sắc như vậy mà nhìn không bị xốn mắt vì màu sắc trộn vào với nhau một cách khéo léo, đã nhìn là cứ muốn nhìn mãi.

Bài viết về căn nhà này có nhiều điều hấp dẫn, tôi đọc một mạch không nghỉ, đến đoạn cuối thì thật là “đáng đồng tiền bát gạo”, được hỏi là giờ đây công trình tuyệt vời của căn nhà độc nhất vô nhị đã xong, chủ nhà có thể thông thả nhàn rỗi thưởng thức kết quả đầy mỹ thuật đó, ông chủ trả lời: “*Cám ơn Trời, giờ đây tôi mới an tâm để có thì giờ săn sóc gần hai ngàn cây lan của tôi ở dưới hầm(basement).*”

Đối với tôi đó là một tiết lộ động trời. Đọc được câu này tôi giật bắn cả người như bị điện giật, tôi tuần lễ nào mà không đi ngang căn nhà này mà tôi đặt tên là “Điện Cẩm Linh” ba, bốn lần trong vòng 10 năm nay, lần nào mắt mũi cũng dí vào ngắm nhà và vườn mà chưa khi nào thấy qua bóng dáng một giò lan nào, giò đây đọc bài này mới biết là ngoài căn nhà đẹp, khu vườn xinh bày ra trước mắt cho người đi đường thưởng ngoạn, chủ nhân còn có hai ngàn cây lan cắt đầu qua kỹ ở dưới hầm.

Từ lúc biết được “Điện Cẩm Linh” còn có lan nữa là tôi còn siêng năng đi qua đó, trong lòng mong mỏi được gặp người đồng điệu mà nói chuyện một lần về lan cho thoả. Đi buổi sáng, đi buổi trưa, đi buổi chiều nhưng chẳng khi nào gặp. Có lần vào buổi sáng sớm, vừa đi đến đó thì thấy ông chủ nhà vừa ra khỏi cổng với một ông trẻ hơn nhiều lắm người Á Đông, hai người đi ra xe, trong tay có va li lớn, xách tay nhỏ có vẻ như là sắp lên đường đi du lịch, thành ra tôi không dám đường đột chặn lại để làm quen, nghĩ là mới sáng tinh sương mà chặn đường người chưa quen biết, khơi chuyện về lan thì đó không phải là thượng sách. Cũng nên nói là cái xe của ông này cũng thấy hoà hợp với “Điện Cẩm Linh” của ông ta. Đó là chiếc xe hiệu Mercedes-Benz 1980 sơn màu bơ đậm gần như màu vàng nhạt, chiếc xe được đánh bóng, trông mát và ngon lành như một cái bánh ga tô trát kem trên mặt. Nhà, vườn và xe như vậy bộ sưu tập lan của ông này chắc hẳn phải vô cùng độc đáo, trong khi chờ có dịp may được nhìn tận mắt vườn lan, tôi cứ để trí tưởng tượng tha hồ bay bổng lang thang như mây ngàn mùa Thu.

Ngoài ông này ra tôi cũng còn biết một bà nữa trong xóm tôi có trồng lan ở dưới hầm, nhà bà này không nằm lộ liễu ngoài mặt đường mà khép nép e ấp trốn cạnh con đường nhỏ làm bằng bậc thang trên lưng đồi, đã nằm khuất nẻo như vậy mà trước nhà còn trồng bao nhiêu cây như để tránh những cặp mắt soi mói của khách đi đường, mặc dù cả ngày tôi nghĩ là chưa đến 3 người chịu leo cái bậc thang này mà đi ngang đây, mùa này đi ngang cổng nhà đó thì được ngắm hai cây cầu mộc (dogwood) nở hoa trắng xóa. Tôi biết được bà này có trồng lan nhờ một bữa đi cắt tóc nghe cô thợ làm tóc nói chuyện gẫu với một cô khác, cô này chuyên môn dốt chớ của bà

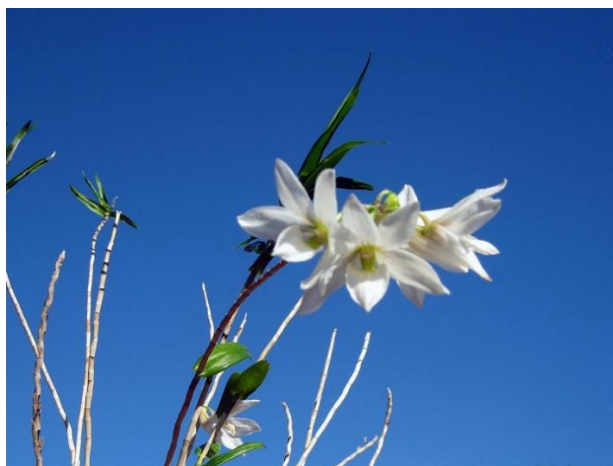
với mấy cây lan.”

cô trồng lan này nên biết rất rõ, cô làm nghề đất chớ bảo là dưới hầm của bà nhà giàu có bao nhiêu là kệ bày cả ngàn cây lan, có hệ thống tưới nước tự động, máy sủi và đèn chiếu sáng như ban ngày. Nghe như vậy tôi mừng quá, xin hai cô giới thiệu cho tôi được gặp để làm quen. Ai ngờ hai người cùng bác bỏ lời đề nghị này của tôi không thương tiếc, một cô nói thêm: “Bà đó mà gặp chị Hảo thì chắc thích lắm vì hạp cái vụ trồng lan, nhưng chị gặp làm gì, bà ấy dờ người lắm, nhà thì ở ngay chỗ nhìn ra biển mà không chịu ngồi thưởng thức cảnh đẹp, cứ suốt ngày cứ cắm cúi dưới hầm

Thế là tôi chẳng bao giờ có dịp làm quen với người có chung một sở thích, một nguồn vui. Tôi chịu thua hai cô này, nhưng trong lòng không nghĩ là bà có lan là dờ người. Có lẽ vì bà có những tật, những thói quen của người chơi lan như là ngồi hàng giờ ngắm một cây lan nhỏ xíu, hay bỏ cả nửa ngày bắt sâu bắt bọ cho cây lan. Nếu mấy cô này biết chuyện ông Hiroshi Ikarashi, một nhà kinh doanh nhà cửa bất động sản có cả chục cái building trong khu buôn bán

sầm uất của tỉnh Kobe, trong trận động đất kinh hoàng vào một buổi nửa đêm về sáng của năm 1994, việc đầu tiên mà ông ta quan tâm đến khi bị những tiếng ồn ào đổ vỡ của trận động đất đánh thức dậy là trong người không có một mảnh vải che thân, chạy ra khỏi căn nhà đang sụp đổ của mình đến greenhouse để xem lan có bị thiệt hại gì không, sau khi yên trí với lan rồi ông ta mới tự hỏi: “*Không biết bà vợ mình bị kẹt ở đâu dưới đống gạch vụn này?*” Chỉ có dân mê lan mới nghĩ ông này là người bình thường, còn người ngoại cuộc thì thấy là ông ta “dở người,” thiên tai giáng xuống, vợ, sự nghiệp không lo mà lại sự mấy cây lan vô dụng bị thiệt hại.

Nói chuyện về việc những người chơi lan khi săn sóc những cây lan cũng có thể ngồi hàng giờ bắt bọ, bắt sâu cho lan, tôi mới nhớ đến mấy cây lan *Dendrobium auriculatum* của tôi, tôi chưa từng thấy loại lan nào hấp dẫn sâu bọ bằng lan này. Có lần ban đêm thức dậy cầm đèn pin soi tôi thấy bốn loại vừa bọ vừa sên đang quây quần vui vẻ chung quanh cây lan cũng của tôi mà thường thức một buổi dạ yến với nhau, chẳng khác gì ở dưới quê mọi người thức khuya ăn uống nhộn nhịp trong những dịp nhà có đám. Thế là tôi bật đèn sáng choang lên, bắt ngay con sên vắt đi, rồi thức đèn sáng bắt hết những thứ gì có thể làm hại đến cây lan này, chuyện này cũng không dám nói với ai, sợ bị chê là “dở người”.

Rệp vẩy (scales) và rệp bông (Mealy bugs) thì dễ trị, ban ngày nhìn thấy mà bắt đi ngay được, sên thì trốn đến ban đêm mới ra, còn khó trị nhất là rầy nâu, mới ngày hôm trước đã tuốt hết không còn con nào bám dưới lá, vậy mà nếu không để ý là vài ngày sau đã thấy những cái trứng lấm tẩm, nhìn rợn cả người. Vì vậy nên mỗi ngày khi tưới cây lan này là thế nào tôi cũng bỏ ra chút thì giờ xăm xoi từng chiếc lá tìm con rầy nâu, thỉnh thoảng đêm khuya soi đèn pin lưng con sên.

Thường thường những loại lan nào có rễ lớn thì hút được nhiều nước, nếu là loại lan thích nước cần tưới mỗi ngày mà có hụt mất một hai ngày cũng không sao. Loại *Dendrobium auriculatum* này thì lại khác, lá và thân nửa giống như cỏ, nửa giống trúc tre, vòng kính của thân lan chỉ bằng cây que nướng thịt thôi, rễ thì lại to gấp đôi thân, lúc nào cũng thích ẩm ướt, chậm tưới một vài ngày là những cái rễ trắng và trong ra, bóp nhẹ thì xẹp lại, có nghĩa là bao nhiêu nước tưới vào cây những cái rễ lớn này hút hết, căng

mọng ra. Thiếu nước là rễ xẹp lại, rồi rễ chết, có tưới nước bao nhiêu nữa cũng không phồng lên được mà sống lại.

Trước khi học được những điều này tôi đã từng làm chết một cây *Den. auriculatum* lớn, cành đã dài đến bốn gang tay, gắn vào gỗ của Andy's Orchids, mua cây ở chỗ này thì khi nào cũng có được một tấm thẻ nhỏ kèm theo có ghi tên của lan, ngày mua, cần sáng hay tối, nóng, lạnh hay vừa, nhưng cây cũng chỉ sống được hơn một năm rồi chết vì thiếu kinh nghiệm tưới không đủ nước và giữ không đủ ẩm. Vì đã được ngắm nụ hoa trắng tinh anh với cái họng màu xanh lá cây lạt và những cái sọc màu tím mọc ở đầu ngọn của cành hoa mỏng manh có những cái lá trông như lá tre, lại cũng thích cái hương thơm rất tinh khiết, tinh khiết đến nỗi có ông trồng lan này người Mỹ ví mùi thơm của *Den. auriculatum* thơm như mùi quần áo mới được giặt sạch sẽ và phơi khô. Nên cây chết mất tiếc quá, lại hỏi mua cây khác. Khi Andy trả lời là họ không còn cây nào nữa, tôi lại đi tìm khắp nơi, cuối cùng ở H& R có bán nhưng chỉ có loại ở trong community pot, có nghĩa là một nhóm cây mới lớn, mua về chia ra khoảng chừng được hơn mười cây nhỏ. Tôi ngán ngẩm nghĩ cây của Andy đã già, đã bén rễ mà còn không nên com nên cháo gì chứ mớ cây con yếu ớt như vậy, sớm muộn gì thì cũng xong. Đúng như rằng, tôi mua cái community pot đó 30 Mỹ kim, về chia ra được 10 cây nhỏ, sau đó như đã đoán trước, chỉ còn hai cây sống sót, không chết hẳn nhưng cũng không tưới tốt mấy, có thể nói là hai cây trong tình trạng dở sống dở chết triền miên.

Sau đó thì tậu được mấy cây nữa của Tropical Orchids Farm, lúc có mấy cây này thì đã biết cách săn sóc, được tưới đủ nước nên lan mọc tốt. Chính ra loại này cũng rất dễ trồng chứ không phải khó khăn gì. Chỉ cần nhớ ngày nào cũng tưới để giữ rễ luôn luôn ẩm ướt, nhiều loại lan phải chờ đất trồng khô rồi mới tưới, lan này thì cứ tưới tha hồ, nhiệt độ chỗ để cây phải là 60 độ F (16 độ C) trở lên, độ ẩm khoảng 60%, ánh sáng vừa phải. Cây này không biết có chất gì ngon lành mà hấp dẫn sâu bọ lắm, nhưng vì được tưới mỗi ngày nên con nào vừa xuất hiện là bị trừ, bị diệt ngay con đó. Nhờ có chút kinh nghiệm nên hơn ba năm rồi cây vẫn còn tươi tốt, hoa nở đều đặn mỗi độ giao mùa Xuân tàn Hạ chớm, mùa hoa nở kéo dài đến cả 9 tháng, hễ hoa tàn thì lại thấy cái nụ khác lấp ló. Hễ đi ngoài đường mà thấy những cây Cầu Mộc, Mai chiếu thủy (*Wrightia religiosa*) đặc biệt giống mai chiếu thủy màu hồng hiem có, Cúc Marguerite khoe màu trắng đỏ đây khắp nơi như màu áo cô dâu là biết ở nhà *Dendrobium auriculatum* thế nào cũng đang bắt đầu đơm nụ.

Có loại *Dendrobium papilio* thân và lá cũng giống hệt cây này, đã có một thời gian dài tôi cứ tưởng là *Dendrobium papilio* và *Dendrobium auriculatum* là tên gọi cho cùng một thứ lan, nhưng bây giờ thì đã biết phân biệt, giữa hai loại lan này có một điểm khác nhau là cái cánh hoa chính của *Den. papilio* có màu tím chiếm gần hết cánh hoa, còn *Den. auriculatum* thì cánh hoa chính và cánh hoa phụ cùng một màu, và *Den. papilio* thì chịu lạnh. Lúc xưa tôi cũng đã có trồng loại này nhưng để chết mất, hôm nào có chút thì giờ thì sẽ gọi Andy để cho có đủ bộ Trúc lan: *Dendrobium hancockii*, *Dendrobium odiosum*, *Dendrobium falconeri*, *Dendrobium auriculatum* và *Dendrobium papilio*.

Orchids photo.org

Xin hẹn và hy vọng gặp lại các bạn trong Tâm Tình Tây Bắc Seattle tháng Tám, 2014.

Phạm Hảo-Seattle